

VOJCEK

Vojcek
 Marie
 Plukovní tambor
 Hejtman
 Doktor
 Profesor
 Vyvolávač
 Ondřej, Vojckův kamarád
 Babička
 Karel, idiot
 Markéta, Mariina sousedka
 Katka, děvče z tančírny
 Žid, vetešník
 Hospodský
 Poddůstojník
 Soudní sluha
 První tovaryš
 Druhý tovaryš
 První, druhý člověk
 První, druhé, třetí dítě
 Stařec
 Kristián, dítě Marie a Vojcka (asi rok staré)
 Soudní lékař
 Soudce
 Vojáci
 Studenti
 Lid
 Kůň z kočovného divadla

1 Širá krajina. V dálce město
 Vojcek a Ondřej řezou v křoví pruty.

- VOJCEK Ty, Ondro, vidíš tamhletu čmouhu přes trávník? Tamtudy se každé večer kutálí hlava. Kdosi ji jednou zved, myslel si, že je to ježek, a za tři dny a tři noci byl na prkně. *(Tiše)* To byli zednáři, Ondro, už to mám, zednáři, pst!
- ONDŘEJ *(zpívá)*
 Dva zajíci mrňaví
 trávu žrali bez ustání . . .
- VOJCEK Pst! Così tam dupe! Slyšíš?
- ONDŘEJ Trávu žrali bez ustání
 a pak byli bez trávy.
- VOJCEK Dupe to za mnou, pode mnou. *(Zadupá)* Dutý, slyšíš? Všecko tady pod náma dutý! Zednáři!
- ONDŘEJ Mám strach.
- VOJCEK Takový divný ticho. Ani dejchat se nechce. Ondro!
- ONDŘEJ Co?
- VOJCEK Řekni něco! *(Vytřeštěně hledí do krajiny)* To světlo, Ondro! Oheň lítá po nebi a hřmot se na nás valí jak z pozounů. A blíží se to! Pryč. Nevohlížej se. *(Strhne ho do křoví)*
- ONDŘEJ *(po chvíli)* Vojcku, ještě to slyšíš?
- VOJCEK Ticho, úplný ticho, jako by celej svět umřel.
- ONDŘEJ Slyšíš? V kasárnách už bubnujou. Musíme jít.

2 Marie s děckem u okna. Markéta Čepobití. Kolem pochoduje vojenská kapela, v čele plukovní tambor.

- MARIE *(houpajíc děcko na ruce)* Koukej, človíčku! Tarara-rá! Slyšíš? Už jdou!
- MARKÉTA Chlap. Chlap jako hora.
- MARIE A jak si vykračuje! Hotovej lev!
(Plukovní tambor salutuje)
- MARKÉTA Vida, vida, paní sousedka je celá rozkochaná! Takovou ji ani neznáme!

MARIE (zpívá) Vojáci, vojáci, hoši malovaný . . .
 MARKÉTA A voči — jak se jí lesknou!
 MARIE Aťsi! Vodnesla si ty svoje voči k židovi, aby ji je vypucoval. Třeba se to ještě povede, a může je pak nabízet za dva krejcary.

MARKÉTA Co si to dovoluje, vona? Vona paní panno! Já jsem počestná vosoba, ale vona — vona prokoukne sedum párů kožených gati!

MARIE Potvoro! (Přibouchne okno) Pojd', ty můj malej. Lidi jsou prevíti. Jseš jenom ubohý děcko děvky, ale maminku potěšíš vždycky — i tou nepočestnou tvářičkou. Hopsasa! (Zpívá)

Děvče, kam osud tě požene?
 Máš děcko, a muže ne.
 Ech, nač se vůbec ptám?
 Celou noc prozpívám:
 Spi, synečku z Nemanic, juchěj!
 Nikdo nepřidá mi nic.

Honzíčku, zapráhni šimlů šestero
 a dej jim zase žrát.
 Oves nežerou,
 vodu nepijou,
 chladný vínko chtěj mít každéj den, juchěj!
 Chladný vínko chtěj mít každéj den.

(Někdo zaklepe na okno)
 Kdo tam? Jseš to ty, Františku? Pojd' dovnitř!
 Nemůžu. Musím k rozkazu.

VOJCEK Co je s tebou, Františku?
 MARIE (tajuplně) Marie, zas to na mě přišlo, moc toho bylo — copak nestojí psáno: A hle, kouř se táhl od země jako kouř z ohně?
 VOJCEK Človče!
 MARIE Šlo to se mnou až před město. Co z toho bude?
 VOJCEK Františku!
 MARIE Musím jít. (Odejde)
 MARIE Co je s ním? Je celej vystrašenej. Na děcko se ani nepodíval! Takový nápady — ještě mu přeskočí! Proč jseš tak zticha, človičku? Máš strach? Taková

tma najednou; jako by člověk voslepl. Jindá sem aspoň svítí lucerna. Nevydržím to — šahá na mě hrůza! (Odejde)

3 Veřejné prostranství. Boudy. Světla

STAŘEC (s dítětem, které tančí. Zpívá)

Nic tu nemá trvání,
 všem je umřít dáno,
 to každý zná, to každý ví.

VOJCEK Hejsa, hopsa! Chudej muž, starej muž! Chudý děcko, mladý děcko! Hej, Marie, mám tě vodnýst? Člověk musí . . . Aby měl co jíst. Bláznivej svět! Krásnej svět!

VYVOLÁVAČ Dámy a pánové, u nás dneska můžete uvidět astronomického koně a malou ptačí kanálii. Jsou to miláckové všech evropskejch potentátů a členů všech učenejch společností. Pová lidem všecičko: stáří, počet dětí, nemoci, střílejí z pistole, stojí na jedný noze. Nic než výchova! Mají hovadský rozum anebo spíš docela rozumnou hovadskost, nejsou to zvířecky pitomá individua jako tolik jinejch lidí, vyjma vážené publikum. Vstupte, jen dále! Ihned započne reprezentácie, neprodleně vypukne začátek všech začátkův. — Páni a pánové! Tady zříte stvoření přímo od Pánaboha: nic, rajnsenkrecht nic. A nyní ejhle tento um: Vzpřímeně si vykračuje, má kabát a kalhoty, má šavli! — Hle, toť pokrok, toť civilizácie. Vše kráčí vpřed: kůň, vópice, kanální kanárek. Z vópice je natotata voják. To ovšem není moc, to je nejnižší stupínek lidskýho pokolení! — Reprezentácie začíná! Začátek všech začátkův!

VOJCEK Chceš?
 MARIE Pro mě za mě. Tam budou jistě krásný věci. Co ten člověk má štrápců! A ta ženská je v kalhotách!

DOKTOR *(zjevně potěšen)* Tak vida, vida! Výborně, Vojcku! *(Mne si dlaně, uchopí kočku)* Co to zřím, pánové? Nový druh čmelíka, velice krásná species, podstatně odlišná, zavrtal se, ukaž se panu doktorovi... *(Vytáhne lupu)* Roztoči, pánové — *(Kočka uteče)* Pánové, to zvíře postrádá vědeckého instinktu.

PROFESOR Roztoči, sem s nimi, nejkrásnější exempláře, přineste i svoje kožešinové límce!

DOKTOR Pánové, namísto toho vám předvedu něco jiného. Hle: tento člověk nejlí už čtvrt roku nic jiného než hrách. Všimněte si, prosím, účinku, sáhněte si: jak nepravidelný puls! Ten puls a ty oči!

VOJCEK Jdou na mě mráčky, pane doktor. *(Sedne si)*

DOKTOR Kuráž, Vojcku! Ještě pár dnů a pokus je u konce. Sáhněte, pánové, sáhněte si! *(Ohmatávají mu spánky, puls a hrud')*

Apropó, Vojcku, zastříhal pánům ušima, no tak! Už jsem vám to chtěl dávno demonstrovat. Dva svaly má přitom v činnosti. Alou, zčerstva!

VOJCEK Och, pane doktor!

DOKTOR Bestie, mám ti jednu stříhnout sám? Chceš uplácnout jako ta kočka? Tak, pánové, to jsou jaksi přechodná stadia k oslu, zhusta i důsledek zženštilé výchovy a mateřského jazyka. Kolikpak vlasů ti tvoje matka z něžnosti vytrhla na památku? V posledních dnech ti docela prořídly. Hrách, pánové, hrách!

8 Marie

sedí s dítětem na klíně, v ruce má střípek zrcátka.

MARIE *(zhlíží se v něm)* Nádherně lesklé kamínky. Jak že se jmenujou, co to říkal? — Spinkej, chlapečku! Zavři vočka, pevně, *(dítě si přikryje oči dlaněmi)* ještě pevněji, nech je tak a buď zticha, jinak si pro tebe přijdou. *(Zpívá)*

Spí, děťátko, u mámy,
nebo přijdou cikáni,

odvedou tě tiše
do cikánský říše!

(Opět se zhlíží v zrcátku) Je to jistě zlato. Našinec má na světě jenom kouteček a střípek zrcátka, a přece mám zrovna tak rudý ústa jako vznešený dámy se svejma zrcadlami odshora dolů a s krásnejma pánama, co jim libaj ruce. Jenže já jsem jen chudá ženská! — *(Dítě se nadzvedne)* Tiše, človíčku, zavři vočka! Vidiš, jak tam po zdi běží klekáníce? *(Zablýskne zrcátkem)* Zavři vočka, nebo ti do nich nakoukne a voslepneš!

(Za jejími zády vstoupí Vojcek. Marie vyskočí a přikryje si uši)

Co to máš?

Nic.

Vždyť se ti to leskne pod prstama.

Náušnička. Našla jsem ji.

Já ještě nikdy nic takovýho nenašel. Dvě zaráz!

Ty si myslíš, že jsem děvka?

Tak už se nezlob, Marie. — Jak ten kluk spí! Šáhni mu pod pažičku, tlačí ho asi židle. Na čele má kapíčky potu. Svět je samá práce, pot i ve spánku. Jsme chudáci! Přines jsem zas peníze, Marie. Žold a něco vod hejtmana.

Bůh ti to voplať, Františku.

Musím už jít. Tak dneska večer, Marie. Sbohem.

(sama, po odmlce) Přece jen jsem špatná. Nůž do srdce bych si měla vrazit. — Ech, tak už to na světě chodí. Stejně půjde všechno k čertu, mužský i ženský.

9 Hejtman, Vojcek

Hejtman na židli. Vojcek ho holí.

HEJTMAN Žádný spěch, Vojcku, pomaloučku! Pěkně jedno po druhém! Motá se mi z něho hlava. Bude hotový o deset minut dříve než jindy a co si s těmi deseti minutami počne? Uvážil, Vojcku: má před sebou

ještě třicet roků, dobrých třicet roků! To je tři sta šedesát měsíců! A co dnů! A hodin! A minut! Co si počne s celou tou spoustou času? Musí si to rozvrhnout! Rozvrhnout, Vojcku!

VOJCEK Jo, pane hejtman.

HEJTMAN Když pomyslím na věčnost, začínám se strachovat o svět. Samá práce, Vojcku, samá práce! Věčně: co je věčné, to je věčné — to jistě chápeš. Ale pak to zas věčné není, a to je okamžik, ano, okamžik. — Vojcku, mráz mi přelítne po zádech, když si pomyslím, že se svět jednou za den otočí! Jaké to plýtvání časem! A proč? A nač? Vojcku, já už ani nesnáším pohled na mlýnské kolo. Hned na mne padne melancholie.

VOJCEK Jo, pane hejtman.

HEJTMAN Vojcku, on vypadá pořád tak uštvane! Dobrý člověk se nešve, dobrý člověk, který má čisté svědomí. — Tak přece něco řekl, Vojcku. Jaké je venku počasí?

VOJCEK Špatný, pane hejtman, špatný. Vítr.

HEJTMAN Však už ho cítím. Prohání se venku, jako by se tam myši honily. (*Chytrácky*) Fouká to, myslím, od jihoseveru?

VOJCEK Jo, pane hejtman.

HEJTMAN Chachachá! Od jihoseveru! Chachachá! Ó Vojcku, on je hloupý, hrozitánsky hloupý! (*Dojatě*) On je hodný člověk, Vojcku, dobrák — ale (*důstojně*) Vojcku, on nemá morálku! Rozuměl, Vojcku, morálka, to je, když je někdo morální. Je to dobré slovo. On má dítě, aniž mu požehnala církev, jak říká náš vedůstojný pan posádkový kurát, aniž mu požehnala církev, to nemám ze sebe.

VOJCEK Pane hejtman, Pánbůh na toho ubohého červíčka nebude koukat skrz prsty jen proto, že nad ním nikdo neřekl ámen, než jsme ho udělali. Ježíš pravil: Nechte maličkých přijít ke mně.

HEJTMAN Co on mi tady káže? Co to je za kuriózní odpověď? On mě tou odpovědí úplně iritíruje. Když říkám on, tak myslím jeho, jeho.

VOJCEK My chudáci. Kouknou, pane hejtman, peníze, pení-

ze. Kdo nemá peníze — ať si takovej vsadí jednou na morálku ve světě! Člověk je taky jen z masa a krve. Našinec bude nešťastnej na tom i na vonom světě. Kdybysme se náhodou dostali do nebe, tak tam určitě budeme muset dělat hrom.

HEJTMAN Vojcku, on nemá ctnost, on není ctnostný člověk. Z masa a krve? Když po dešti ležím v okně a koukám po bílých punčochách, jak tak poskakují po ulici — zpropadeně, Vojcku — tu mě chytá láska! Já jsem také z masa a krve. Ale ctnost, Vojcku, ctnost! Jak bych jinak mohl odolat takovému pokušení? Vždycky si řeknu: jsi ctnostný člověk, (*dojatě*) hodný člověk, dobrák.

VOJCEK Jo, pane hejtman, ctnost! Tak daleko já ještě nejsem. Kouknou, my vobyčejný lidi, my na ctnost nemáme, nám musí stačit jen tak přirozenost, ale kdybych byl pán a měl klobouk a hodinky a španělku a uměl vznešeně mluvit, chtěl bych bejt v tu ránu ctnostnej. Taková ctnost, to musí bejt náramně krásná věc, pane hejtman. Ale když já jsem chudák, chudák!

HEJTMAN Dobrá, Vojcku. Jsi hodný člověk, dobrák. Ale moc přemýšlíš, to užirá zdraví, vypadáš pořád tak uštvane. Ten diškurs mě načisto zchvátí. Tak jdi — a ne abys utíkal. Pomalu jdi ulicí dolů, pěkně pomaloučku.

10 Marie, plukovní tambor

PLUKOVNÍ TAMBOR

Marie!

MARIE (*dívá se na něho, výrazně*) Udělej pár kroků! — Hrudník jak bejk a fousy jako lev. Žádnéj se ti nevyrovná! — Všecky mi tě budou závidět!

PLUKOVNÍ TAMBOR

A co teprv v neděli, až si vezmu ten veliký fedrpuš a bílé rukavičky, u sta hromů, Marie! Princ vždycky říká: Člověče, on je chlapisko!

MARIE *(posměšně)* No, no! *(Předstoupí před něho)* Mužskej!

PLUKOVNÍ TAMBOR

Však ty jseš taky kus ženské! Saprment, zařídíme si chov plukovních tamborů. Co říkáš? *(Obejme ji)*

MARIE *(rozladěně)* Nech mě!

PLUKOVNÍ TAMBOR

Nikdo tě ještě nezkroutil?

MARIE *(prudce)* Jestli na mě šáhneš!

PLUKOVNÍ TAMBOR

Kouká ti z očí čert?

MARIE Pro mě za mě! Všecko fuk.

*neexistuje řada,
hochot -> vše
je chos seje*

11 Vojcek. Doktor

DOKTOR Čeho jsem to byl svědkem, Vojcku? Tak on drží slovo?

VOJCEK Copak, pane doktor?

DOKTOR Viděl jsem to, Vojcku! On močil na ulici, močil na zeď, jako pes! A přitom dostává dva groše denně. To je špatné, Vojcku. Svět je špatný, stále horší a horší.

VOJCEK Ale, pane doktor, když to tak přijde, vod přírody.

DOKTOR Od přírody, od přírody! Jakápak příroda! Cožpak jsem nedokázal, že musculus constrictor vesicae je podroben vůli? Příroda! Člověk je svobodný, Vojcku, teprve v člověku se individualita mění ve svobodu. Hm, neudržel moč! *(Vrtí hlavou, založí si ruce za zády a přechází sem a tam)* Snědl už svou porci hrachu, Vojcku? — To bude revoluce ve vědě, až vyrukují se svými převratnými objevy. Močovina 0,10, čpavek, hyperoxydul.

Vojcku, nemá zas nutkání? Šel dovnitř a zkusil to!

VOJCEK Nemůžu, pane doktor.

DOKTOR *(s afektem)* Ale na zeď — to ano! A písemné ujednání mám v rukou! Viděl jsem to, na vlastní oči jsem to viděl. Zrovna jsem vystrčil nos z okna, aby do direk dopadaly sluneční paprsky. Studuji kýchá-

*viděl - tedy
furore kůže*

*pro zemi x oči x rovnováha
křehkosti a dopřít jen tělesný hlas 100 mm*

ní. *(Vykročí k němu)* Ne, Vojcku, já se nezlobím, zloba je nezdravá, nevědecká. Jsem klidný, naprosto klidný. Můj puls je zcela normální, šedesát, a říkám mu to s krajní chladnokrevností. Chraňbůh, kdo by se zlobil kvůli člověku, kvůli jedinému člověku! Kdyby tak zkrepíroval nějaký Proteus, to leda! Ale Vojcku, on přece jen neměl močit na zeď —

VOJCEK Kouknou, pane doktor, někdy má člověk takovej charakter, takovou štrukturu. — Ale s přírodou je to jiný, kouknou. S přírodou *(luská prsty)*, to je tak, jak bych to jen řek, například —

DOKTOR Vojcku, on už zas filozofuje.

VOJCEK *(důvěrně)* Pane doktor, slyšeli už něco vo dvojí tváři přírody? Když slunko stálo nad hlavou a celej svět jako by měl chytout plamenem, mluvil už ke mně strašlivej hlas.

DOKTOR Vojcku, on má aberratio neboli zmatení mysli.

VOJCEK *(sí dá prst na nos)* V houbách, pane doktor, v houbách to vězí. Všimli si už, v jakejch vobrazcích houby rostou? To písmo by se mělo rozluštit.

DOKTOR Vojcku, on má nejkrásnější aberratio mentalis partialis, druhá species, velice pěkně vyhraněná. Vojcku, dostane přidáno! Druhá species: fixní idea za všeobecně rozumného stavu. Dělá ještě všecko jako dřív? Holí ještě pana hejtmana?

VOJCEK Jo.

DOKTOR Jí své porce hrachu?

VOJCEK Vždycky jak předepsáno, pane doktor. Stravný dostává žena.

DOKTOR Vykonává službu?

VOJCEK Jo.

DOKTOR Je interesantní kázus, případ Vojcek. Dostane přidáno, držel se! Ukázal mi puls. Tak.

12 Hejtman. Doktor

HEJTMAN Pane doktore, dělají mi starosti koně. Když pomyslím, že ty ubohé bestie musí chodit pěšky. Kam pá-

díte? A nerozhánějte se tak tou svou hůlkou! Užete si smrt. Dobrý člověk, který má čisté svědomí, ten tak nespochází. Dobrý člověk — (*Chytne doktoru za šos*) Pane doktore, dovolu, abych zachránil jeden lidský život. Řítíte se . . . Pane doktore, jsem celý trdnomyslný a někdy jako bych blouznil. Jak vidím viset na zdi svůj kabát, hned se rozpláču — tady visí.

DOKTOR Hm! Naduřelý, tučný, krk tlustý, apoplektická konstituce. Tak tak, pane hejtmane, mohla by z toho být apoplexia cerebialis neboli mrtvička. Může ale být také jen jednostranná a to byste pak byl na půl těla ochrnutý, nebo byste v nejlepším případě mohl být ochrnutý duševně a pak byste nadále jen vegetoval, to jsou tak přibližně vaše vyhlídky na příští čtyři týdny! Ostatně vás mohu ujistit, že jste jeden z mých nejzajímavějších případů, a dá-li Pánbůh a budete mít částečně ochrnutý jazyk, uděláme spolu ještě přímo nesmrtelné experimenty, pane hejtmane.

HEJTMAN Nelekejte mě, pane doktore! Na úlek se taky umírá, na pouhopouhý úlek. — Vidím už lidi s cylindry v rukou, ale řeknou, byl to hodný člověk, dobrák — u čerta, vy funebráku.

DOKTOR (*mu nastaví klobouk*) Co je to, pane hejtmane? To je dutá hlava!

HEJTMAN (*udělá prstem do klobouku prohlubeň*) Co to je, pane doktore? To je řitní otvor.

DOKTOR Poroučím se, vážené pometlo ze cvičáku.

HEJTMAN Nápodobně, ctěný pane funebráku. (*Rozcházejí se. Přichází Vojcek a chce je rychle minout*)

Hej, Vojcku, co se tak kolem mě žene? Zastavil se přece, Vojcku! Pobíhá po světě jak nabroušená břitva, člověk se o něho ještě pořeže. Pádí, jako by měl za čtvrt hodinku oholit regiment kozáků, jinak by ho pověsili. Ale o těch dlouhých vousech, co — jsem to chtěl říci? Vojcku — dlouhé vousy . . .

DOKTOR Dlouhé vousy pod bradou, již Plinius praví, že vojáci by si to měli odvyknout . . .

HEJTMAN (*pokračuje*) Dlouhé vousy? Aha! Už vím. Tak co, Vojcku, nenašel ještě v polévce chlup z takových vousů? No rozumí mi přece? Člověčí chlup, chlup z vousu nějakého zákopníka, nějakého poddůstojníka, nějakého — dejme tomu — plukovního tambora? Tak co, Vojcku? Ale on má počestnou ženu. Ne jak ostatní.

VOJCEK Jo! Co tím chtěl říct, pane hejtmane?

HEJTMAN Jak se ten chlap tváří! . . . No, zrovna v polévce to být nemusí, ale když si pospíší a zajde za roh, tak může takový chlup najít třeba ještě na jedné rtech. Na rtech, Vojcku — i já jsem kdysi pocítil lásku, Vojcku. Chlape, vždyť on je bílý jako křída!

VOJCEK Pane hejtmane, já jsem chudák, ubožák — a nic jiného — na světě nemám. Pane hejtmane, jestli žertujete —

HEJTMAN Já a žertovat? Já ti zažertuju, chlape!

DOKTOR Puls, Vojcku, puls! Rychlý, tvrdý, skákavý, nepravidelný.

VOJCEK Pane hejtmane, země je žhavá jak peklo, ale pro mě studená jako led, jako led, peklo je studený, vsadme se. To není možný. Člověče, člověče, to není možný!

HEJTMAN Chlape, chce snad, aby ho zastřelili, chce snad dostat pár kulek do hlavy? On mě těma očima přímo probodává a já to s ním myslím dobře, protože je hodný člověk, Vojcku, dobrák.

DOKTOR Obličejové svalstvo strnulé, napjaté, občasné záškuby. Vzezření rozrušené, napjaté.

VOJCEK Jdu. Všecko je možný. Ten chlap! Všecko je možný. Máme dnes pěkný počasí, pane hejtmane. Kouknou: takový krásný, pevný, šedivý nebe, člověk by málem dostal chuť zatlouct do něho hák a voběsit se na něm, jen kvůli tý pomlčce mezi slovíčkem jo a slovíčkem ne — jo a ne. Pane hejtmane, jo nebo ne? A kde je vina? Může to jo za to ne — nebo to ne za to jo? Budu vo tom přemýšlet. (*Vykračuje si dál, napřed pomalu, pak pořád rychleji*)

DOKTOR *(pádí za ním)* Fenomenální! Vojcku, dostane přidáno!

HEJTMAN Mně se ze všech těch lidí už motá hlava. Ta rychlost! Ten dlouhán si to ale maže! Jako by pelášil stín pavoučí nohy! A ten skrček, ten se zas loudá. *Ten dlouhý je blesk a ten malý hrom! Chachá, s křížkem po funuse. To mi nevoní! Dobrý člověk je vděčný člověk a má svůj život rád, dobrý člověk nemá žádnou kuráž, ne, kuráž má jen darebák! Šel jsem do války jen a jen proto, abych se utvrdil ve své lásce k životu . . . a tak jsem se kuráži nevyhnul. Na jaké nápady člověk tak přijde, groteskní, groteskní!*

je to hra groteskní?

13 Marie. Vojcek

VOJCEK *(na ni upřeně hledí a vrtí hlavou)* Hm! Nic nevidím, nic nevidím. Kdyby to tak člověk moh na vlastní voči poznat, kdyby se to dalo nahmatat rukama!

MARIE *(zaraženě)* Co je to s tebou, Františku? Něco tě posedlo, Františku.

VOJCEK Hřích, takhle tlustej a takhle širokej. Smrad, že by to andělíčky z nebe vykouřilo. Máš rudý rty, Marie. Opar na nich nemáš? Sbohem, Marie, jsi krásná jako hřích. — Může bejt smrtelnej hřích tak krásnej?

MARIE Máš horečku, Františku!

VOJCEK Čerta! — Stál tady? Takhle? Takhle?

MARIE Den je dlouhej a svět je starej a na jednom místě může stát spousta lidí, jeden po druhým.

VOJCEK Já ho viděl.

MARIE Člověk může vidět všelicos, když má dvě voči a není slepej a když svítí slunko.

VOJCEK Však uvidíš.

MARIE *(drze)* A třeba jo.

14 Strážnice Vojcek a Ondřej.

ONDŘEJ *(zpívá)*
Děvečka z naší hospody
sedává v sadě u vody,
sedá tam celá divá . . .

VOJCEK Ondro!

ONDŘEJ No?

VOJCEK Pěkný počasí.

ONDŘEJ Neděle, slunko a za městem muzika. Předtím šly kolem ženský, až se z nich pařilo — a jak!

VOJCEK *(neklidně)* Šly tancovat, Ondro! Tancovat!

ONDŘEJ U Konička a ve Hvězdě.

VOJCEK Tancujou, tancujou!

ONDŘEJ Pro mě za mě.
Sedá tam celá divá,
až zvonek půlnoc odbije —
a na vojáky číhá.

VOJCEK Ondro, nemám stání.

ONDŘEJ Blázne!

VOJCEK Musím ven. Všecko se mi před vočima motá. Jaký mají horký dlaně! Sakra, Ondro!

ONDŘEJ Co chceš?

VOJCEK Musím odsud.

ONDŘEJ Kvůli tý ženské?

VOJCEK Musím ven, je tu hrozný dusno.

15 Hospoda

Okna dokořán, tanec. Před domem lavice. Výrostci.

PRVNÍ TOVARYŠ

Už není, není má
ani ta košilka bílá.
Duši mi kořalka zasmradila —

DRUHÝ TOVARYŠ

Bratře, mám z kamarádství k tobě udělat díru do těla? Sakra! Udělám díru do těla. Já jsem taky chlap, však víš, všechny blechy z těla mu vymlátím.

PRVNÍ TOVARYŠ

Duši mi, duši mi kořalka zasmradila.

I prachy se vobráťej v prach! Pomněnko! Jak je ten svět krásnej! Bratře, nabrečím kýbl. Naše nosy by měly bejt dvě butelky, abysme si je voba mohli vlejť do hrdla.

(Vojcek se postaví k oknu. Marie a plukovní tambor tancují kolem, aniž si ho všimnou)

JINÍ

(sborově)

Jel myslivec na koni,

jel přes háj zelený.

Halí, haló, v lese je veselo!

Nad lovení není,

lov je mý potěšení!

MARIE

VOJCEK

(jak tančí kolem) Furt, jen furt, furt, jen furt —

(zalykavě) Furt, jen furt — furt, jen furt! *(Prudce se vztyčí a opět klesne na lavici)* Furt, jen furt, furt, jen furt! *(Sevrě ruce)* Točte se, válejte se! Proč Pánbůh nesfoukne slunce, aby se všechno mohlo po sobě smilně válet, mužskej i ženská, člověk i dobytek. Dělejte to za bílýho dne, dělejte to lidem na dlani, jako komáři! — Ženská. — Jak je rozpálená, ta ženská! Rozpálená! — Furt, jen furt, furt, jen furt! *(Vztyčí se)* Ten chlap! Jak ji vomakává, celý tělo, má ji, má ji tak jako já — na začátku.

PRVNÍ TOVARYŠ

(káže na stole) ... ledaže poutník, jenž netečně stojí v proudění času anebo odpovídá božské moudrosti a sám sebe se ptá: Proč je člověk? Proč je na světě člověk? — Ale vpravdě pravím vám: z čeho by žil takový sedlák, bednář, švec nebo lékař, kdyby Bůh nebyl stvořil člověka? Z čeho by žil krejčí, kdyby Bůh nebyl člověku vštípil pocit studu, z čeho voják, kdyby ho Bůh nebyl vyzbrojil potřebou navzájem se zabíjet? Protož nezoufejte, zajistě, zajistě, je to půvabné a skvělé, ale všechno ve zdejší je špatné, ba i prachy se obrátí v prach. — Na ukončení, draží posluchači, na ukončení vyčurejme se ještě křížem, aby zdechl jeden žid!

16 Širá krajina

VOJCEK

Furt, jen furt! Furt, jen furt! Dost, muziko! *(Nachýlí se nad zem)* No tak, cože to říkáte, cože? Hlasitěj, hlasitěj, bodni, zabodni tu vlčici. Mám? Musím? A je to tady taky slyšet? Říká to i vítr? — Slyším to furt, furt a furt: bodni, zabodni?

17 Noc

Ondřej a Vojcek na společném kavalci.

VOJCEK

(zatřepe Ondřejem) Ondro! Ondro! Nemůžu spát! Když zavřu voči, všechno se se mnou točí a slyším ty housle, furt a furt, furt a furt. A pak ze zdi cosi mluví, neslyšíš nic?

ONDŘEJ

Jo — ať tancujou! Bůh nás opatruj. Amen. *(Opět usne)*

VOJCEK

Táhne se mi to před vočima jako nůž.

ONDŘEJ

Musíš pít kořalku s práškama, to vytahuje horkost.

18 Kasárenský dvůr

VOJCEK

Tak co?

ONDŘEJ

Šel tady kolem s nějakým kamarádem.

VOJCEK

Něco vykládal.

ONDŘEJ

Jak to víš? Nač ti to mám povídat já? No, chechtal se a potom řek: Skvostnej exemplář! Ta ženská má stehna a všechno vostatní tak pevný, tak pevný!

VOJCEK

(zcela chladně) Jo, to teda říkal? Vo čem se mi to dneska v noci jen zdálo? Nebylo to vo noži? Člověk má ale bláznivý sny!

ONDŘEJ

Kampak, kamaráde?

VOJCEK

Hejtmanovi pro víno. — Ale Ondro, byla to přece jen skvělá holka.

ONDŘEJ

Byla? Kdo?

VOJCEK

Ale nic. Sbohem.

19 Hospoda

Plukovní tambor. Vojcek. Lidé.

PLUKOVNÍ TAMBOR

Jsem chlap! (*Bouchne si do prsou*) Chlap, povídám. Kdo nebude vožralej jak pámbu, ať si mě nepřeje. Vtluču každému nos do prdele! Každýho zpráskám — (*Vojckovi*) Ty tam, chlastej! Chlap musí chlastat. Svět by měl bejt kořalka, samá kořalka.

VOJCEK (*si píská*)

PLUKOVNÍ TAMBOR

Nepískej, lumpe, nebo ti vytáhnu jazyk z huby a vomotám ti ho kolem těla! (*Rvou se, Vojcek podlehně*) Mám ti nechat ještě trošku dechu, co by se tak vešlo do babskýho pšouku, mám?

VOJCEK (*celý zchvácený si roztřeseně sedne na lavici*)

PLUKOVNÍ TAMBOR

Ted' ať si píská třeba fialově, chlap jeden.

Kořalička, to je život můj,

kořalička kuráž dá!

JEDNA ŽENA Ten to slízl.

JINÁ ŽENA Krvácí.

VOJCEK Na každýho dojde.

20 Vojcek. Žid

VOJCEK Ta pistolka je moc drahá.

ŽID No koupí pán nebo nekoupí, tak jak?

VOJCEK A co stojí tenhle nůž?

ŽID Je jak břitva. Chce se s ním pán podříznout? No tak jak? Dám ho pánovi stejně levně jako každému jinému, pán má mít lacinou smrt. Ale zadarmo ne! Tak jak? Pán má mít úspornou smrt.

VOJCEK Ten není jenom na chleba.

ŽID Dva groše.

VOJCEK Na. (*Odejde*)

ŽID Na? Jako by to byl vzduch! A jsou to přece peníze. Pes jeden.

21 Marie. Dítě. Idiot

MARIE

(*listuje v bibli*) „A nižádného klamu nevzniklo v jeho ústech . . .“ Panebože, panebože! Nekoukej na mě.

(*Listuje dál*)

„I přivedli k němu farizejové ženu v cizoložství popadenou, a postavivše ji v prostředku. — I řekl jí Ježíš: Aniž já tebe neodsuzuji. Jdiž a nehřeš více.“ (*Sepne ruce*) Panebože, panebože! Už nemůžu. Panebože, nic mi nedávej, jen ať se můžu modlit. (*Dítě se k ní tulí*) To děcko mi vráží nůž do srdce. (*Karlovi u svých nohou*) Pryč! Vyvaluje se to tady na sluničku!

KAREL

(*leží, ukazuje si na prstech a vypráví si k tomu pohádky*) A má zlatou korunu, pan král. Zítra přivedu paní královně její děťatko. Jelito říká: pojď, jitrničko.

(*Uchopí dítě a ztichne*)

MARIE

František nepřišel, ani včera, ani dneska, je tady dusno. (*Otvírá okno*) „ . . . A stojící zezadu u nohou jeho s pláčem, počala slzami smáčeti nohy jeho a vlasy hlavy své vytírala a líbala nohy jeho a vonnými mastmi mazala.“ (*Bije se do prsou*) Všecko mrtvý! Spasiteli, Spasiteli, na nohy balzám bych ti dávala.

22 Kasárna

Ondřej. Vojcek se přehrabuje ve svých věcech.

VOJCEK

Ta kamizolka, Ondro, ta k mundúru nepatří. Nehodila by se ti, Ondro? Tady ten křížek a tenhle prstýnek patří sestře, taky mám ještě jednoho svatýho, dvě srdíčka a všecko pozlacený, ten vobrázek mívávala maminka v bibli a stojí tam:

Muka jen bud' tež ziskem mým,
mukami Bohu posloužím,
tvé tělo bylo samá rána, Pane,
ať i mé srdce je tak rozedrané.

Maminka cejtí už jenom, když jí na ruce svítí slunko. Tý to nic neudělá.

ONDŘEJ *(docela strnulý, ke všemu říká)* Jo.
VOJCEK *(vytáhne jakýsi papír)* Bedřich Jan František Vojcek, přísežný voják 2. pěšího regimentu, 2. batalion, 4. kompanie, narozen na Zvěstování Panny Marie, dneska, 20. července, mám 30 roků, 7 měsíců a 12 dnů.

ONDŘEJ Půjdeš do lazaretu, Františku. Chudáku, musíš pít kořalku s práškama, to vytahuje horkost.

VOJCEK Jo, Ondro, když truhlář zametá hoblovačky, tak nikdo neví, kdo na nich složí hlavu.

23 Marie s děvčaty před vraty

DĚVČATA *(zpívají)*
Jak slunko svítne na Hromnice
a osení se zelená,
hned vycházejí dva a dva,
kluk, holka nebo dáma.
Napřed jdou pištci, to se ví,
a pak ti s housličkama,
červený mají...

PRVNÍ DÍTĚ To je škaredá písnička. JINÉ DĚTI
(do toho střídavě)

DRUHÉ DÍTĚ Co bys nechtěla.

PRVNÍ DÍTĚ Tu, co jsi začala předtím. Proč?

DRUHÉ DÍTĚ Já nemůžu! Proto!

JINÉ DÍTĚ Ty musíš zpívat. Ale proč proto?

DĚTI Mařenko, zazpívej nám ty.

MARIE Tak pojd'te, caparti!
Kolo, kolo mlýnský,
za čtyry rýnský...

BABIČKA Babičko, vykládej nám něco!

Bylo jednou jedno chudý děťátko a nemělo tatínka

ani maminku, všichni byli mrtví a na světě už nebylo živáčka. Všichni byli mrtví a to děťátko šlo a hledalo ve dne v noci. A protože už na světě nebylo živý duše, chtělo jít do nebe a měsíček se na to děťátko tak přívětivě koukal a když konečně k měsíčku dorazilo, byl to kus shnilýho dřeva, a tak šlo k sluníčku, byla to uvadlá slunečnice, a jak dorazilo ke hvězdám, byly to zlatý mušky napíchaný na trnky, jak by je tam ťuhák napíchal, a když to děťátko chtělo zpátky na zem, byla země převržený hrnec a děťátko bylo docela samotinký a tak si sedlo a plakalo a sedí tam dodnes a pláče a je docela samotinký.

Marie!

VOJCEK Marie
MARIE *(polekaně)* Co je?

VOJCEK Je čas, Marie. Půjdem.

MARIE Kam? Ven?

VOJCEK Co já vím?

24 Marie a Vojcek

MARIE Tak teda tamhle je město. Je tma.

VOJCEK Zůstaň ještě. Pojď, sedni si!

MARIE Ne, musím pryč.

VOJCEK Však si nohy neuběháš.

MARIE Co jseš na mě takovej!

VOJCEK Jestlipak víš, jak už je to dlouho, Marie?

MARIE Vo letnicích dva roky.

VOJCEK A jestlipak víš, jak dlouho to ještě vydrží?

MARIE Musím jít, už padá rosa.

VOJCEK Zebe tě, Marie? A přece hřeješ. Jaký máš horký ústa! Horkej dech, horkej, kurevskej! A přece bych dal za to nevímco, kdybych je moh ještě jednou líbat — ale když je člověk studenej, tak už ho nezebe. Z ranní rosy už tě zámst nebude.

MARIE Co to říkáš?

VOJCEK Nic.

(Mlčení)

MARIE Vychází měsíc. Je tak rudej!
 VOJCEK Jak krvavý železo.
 MARIE Co chceš udělat, Františku? Jseš jako křída. (*Vojcek se rozpráhne nožem*) Františku, ne, ne! Pro boha svatýho, pomoc, pomoc!
 VOJCEK Tumáš, a tumáš! Nemůžeš umřít? Tak! Tak! Furt sebou ještě škube. Ještě ne, ještě ne? Pořád ještě? (*Znovu bodne*) Jseš mrtvá? Mrtvá! Mrtvá! (*Přicházejí lidé, Vojcek upustí nůž a prchá*)

25 Přicházejí lidé

PRVNÍ Stůj!
 DRUHÝ Slyšíš? Ticho! Tam.
 PRVNÍ Úú! Teď! Hrozný zvuk!
 DRUHÝ To volá voda, že už se dávno nikdo neutopil. Pryč, nesnesitelné zvuky.
 PRVNÍ Úú, teď zas! Jako když umírá člověk.
 DRUHÝ Je to příšerné, takové dusno, padá šedivá mlha — a brouci bzučí jak puklé zvony. Pryč!
 PRVNÍ Ne, je to příliš zřetelné, příliš nahlas! Pojd'! Tam nahoru.

26 Hospoda

VOJCEK Tancujte všici, furt, jen furt, ať se z vás leje pot, ať stoupá smrad, stejně si jednou přijde pro vás pro všechny. (*Zpívá*)
 Děvečka z naší hospody
 sedává v sadě u vody,
 sedá tam celá divá,
 až zvonek půlnoc odbije —
 a na vojáky čihá.
 (*Tancuje*) Tak, Katko, sedni si! Je mi horko, horko!
 (*Svlékne si kabát*) Už je to tak, jednu si čert vodnese a druhou nechá běžet. Jseš tak horká, Katko! Čím to? Však ty taky jednou vychladneš. Měj ro-

zum. Copak neumiš zpívat?
 KATKA (*zpívá*)
 Do švábský země nechci jít
 a dlouhý sukně nechci mít.
 Špičatý botky, sukně dlouhý,
 to pro služku jsou špatný touhy.
 VOJCEK Ne, žádný boty, do pekla se dá jít i bosky.
 KATKA (*zpívá*)
 Fuj, načpak tě vůbec poslouchám?
 Tolar si nech a vyspi se sám!
 VOJCEK Jo, vopravdu, nerad bych se zmazal vod krve.
 KATKA Ale co to máš na ruce?
 VOJCEK Já? Já?
 KATKA Červená! Krev.
 (*Kolem nich hlouček*)
 VOJCEK Krev? Krev?
 HOSPODSKÝ Brr — krev!
 VOJCEK Myslím, že jsem se říznul, tadyhle, na pravý ruce.
 HOSPODSKÝ Jak se to ale dostalo na loket?
 VOJCEK Utřel jsem to.
 HOSPODSKÝ Cože? Pravou rukou pravej loket? To jste šikovnej.
 KAREL I pravil obr: Čichám, čichám člověčinu. Brr, už je cejtít!
 VOJCEK K čertu, co chcete? Co je vám po tom? Pust'te, nebo prvního — sakra! Copak si myslíte, že jsem někoho zavraždil? Že já jsem vrah? Co čumíte? Na sebe čumte! Pust'te. (*Vyběhne*)

27 Vojcek sám

VOJCEK Nůž? Kde je nůž? Zůstal tady. Prozradí mě! Blíž, ještě tě blíží! Kde to jsem? Co to? Něco se pohlo. Ticho. Tady někde. Marie? Haló, Marie! Ticho. Všude ticho! Tady cosi leží! Studené, mokré, tiché. Pryč od sud. Nůž, ten nůž! Mám ho? Mám! Lidé. — Tam. (*Běží pryč*)

28 Vojcek u rybníka

VOJCEK Tak, do rybníka s ním. *(Hodí nůž do rybníka)* Ponořuje se do temný vody jako kámen! Měsíc je jak krvavý železo! Copak to celej svět chce vyžvanit? Ne, byl by moc u břehu, když se koupou. *(Vstoupí do rybníka a hodí nůž daleko od sebe)* Tak, teď — ale co v létě, když se potápějí pro mušle? Ech, zrezaví, nikdo nic nepozná. Měl jsem ho zlomit! Jsem ještě vod krve? Musím se umejt. Tady je flek, a tady druhéj.

29 Děti

PRVNÍ DÍTĚ Rychle! Za Mařenkou!
 DRUHÉ DÍTĚ Co je?
 PRVNÍ DÍTĚ Ty to nevíš? Všici už tam běželi. Leží tam venku!
 DRUHÉ DÍTĚ Kde?
 PRVNÍ DÍTĚ V lesíku vlevo nad koželužnou, u červenýho křížku.
 DRUHÉ DÍTĚ Rychle, ať ještě něco uvidíme! Jinak to vodnesou dovnitř.

30 Idiot. Dítě. Vojcek

KAREL *(drží děcko před sebou na klíně)* Spad do vody, spad do vody, no jo, spad do vody.
 VOJCEK Človíčku, Kristiáne!
 KAREL *(strnule na něho pohlédne)* Spad do vody.
 VOJCEK *(chce děcko polaskat, ale dítě se odvrátí a dá se do křiku)* Hergot!
 KAREL Spad do vody.
 VOJCEK Kristiánečku, dostaneš panáčka na koni, no tak, no

tak. *(Dítě se brání. Karlovi)* Tumáš, kup chlapečkovi dragouna.

KAREL *(na něho strnule pohlédne)*
 VOJCEK Hop, koníčku, hop!
 KAREL *(zavýskne)* Hop, koníčku, hop, koníčku! *(Běží s děckem pryč)*

31 Soudní sluha. Lékař. Soudce

SOUDNÍ SLUHA

Dobrá vražda, dokonalá vražda, krásná vražda, nad pomyšlení krásná, už dávno jsme takovou neměli.